

דבר העורך

קוראות יקרות וקוראים יקרים,

אני שמח להגיש לכם את גיליון 21 של כתב העת מסגרות מדיה. זהו הגיליון הראשון בעריכתי ואני מתרגש מאוד לקראתו. כתב העת עבר לידיי מידי המנוסות והמצוינות של פרופ' הלל נוסק ובמהלך השנה האחרונה עשינו מאמצים רבים להקפיד על המשכיות ומצוינות אקדמית תוך כדי התחדשות. מערכת כתב העת החדשה כוללת חוקרות וחוקרים בעלי ותק לצד מצטרפים חדשים ממגוון מוסדות אקדמיים ישראלים.

כחלק מההתחדשות, החל מינואר 2022 מתהדר כתב העת באתר חדש, בכתובת: <https://mediaframes.sapir.ac.il>, וזה המקום להודות למחלקה לתקשורת במכללה האקדמית ספיר על שיתוף הפעולה הפורה בהוצאתו לאור. באתר החדש מתפרסמים מאמרים בגרסה מקוונת תחילה (Online First), טרם שיבוצם בגיליון השלם. מלבד מסגרות כתיבה ותיקות כמו סקירות ספרים ודוחות מחקר, נוספו לכתב העת מיזם כתיבת מסות בתחומי התקשורת וחקר התקשורת הקרוי "מעבר למסגרת", וכן מיזם תרגום ועיבוד מאמרים שפורסמו באנגלית, שעליו אמונה ועדה מיוחדת במערכת.

בהתאם להחלטת המערכת, נוספו תרגומים לשפה הערבית של שמות המאמרים והתקצירים שלהם, לטובת ציבור קוראי הערבית (לצד התרגום לאנגלית). כמו כן, המאמרים החדשים יקבלו מעתה מספרי DOI, הנדרשים כיום ברישום המקורות לפי שיטת APA 7. כתב העת החל להפגין נוכחות ברשתות החברתיות (**פייסבוק** ו**טוויטר**), בחשבונות שמפעילים בכישרון וביצירתיות סטודנטים וסטודנטיות לתקשורת ממכללת ספיר. חלק מהפעילות ברשתות החברתיות זמינה גם באתר החדש, תחת הכותרת "**מסגרות ברשת**". הארכיון המלא של כתב העת, על כל המאמרים שפורסמו בו לאורך השנים, מועבר גם הוא לאתר החדש בפורמט HTML, בעבודת נמלים מתמשכת. כל גיליון זכה לשער חדש ונאה בהתאם לתכניו, בעיצובם של סטודנטיות וסטודנטים מספיר, תחת הדרכתו של נדב אטיאס. האתר החדש כולל מנוע חיפוש פנימי וכן שיוך של כל מאמר לפרופיל של כל כותב וכותבת. אנו מתכננים עוד מגוון יוזמות, אך עדיין מוקדם להתפאר בהן.

בסוף שנת 2021 התבשרנו בצער רב על מותו של פרופ' אליהו כ"ץ, נשיא הכבוד של האגודה הישראלית לתקשורת ואחד האבות המייסדים של לימודי התקשורת בארץ. לי אישית לא היה הכבוד ללמוד אצל פרופ' כ"ץ, אבל עם כניסתי לתפקיד שלחתי לו הצעה לכתוב מסה קצרה לרגל יום הולדתו ה-95. אליהו השיב בנימוס שהדבר לא אפשרי מבחינתו, ואיחל לכתב העת הצלחה. כך נמנעה מאיתנו הזכות לקרוא מסה נוספת של

אחד מגדולי חוקרי התקשורת בארץ ובעולם. עם זאת, לאחר פטירתו ביקשנו מכמה חוקרי תקשורת בכירים בארץ לכתוב על היכרותם איתו. לפיכך, הגיליון נפתח בשלוש רשימות, מאת פרופ' גבי וימן, פרופ' דפנה למיש ופרופ' דב שנער - המתארים כל אחד בצורה חיה ומרגשת את המפגש שלו עם אליהוא כ"ץ, ועוזרים לנו להעריך את תרומתו רבת הפנים והשנים לתקשורת ולחקר התקשורת בישראל ובעולם.

עוד בגיליון שלושה מאמרים מחקריים מקוריים ודוח מחקר חדש. המאמר של יצחק משיח, "מיתוג חדשנות מלמטה-למעלה: פעפוע רעיון ה'סטארט-אפ ניישן' בתקשורת", מתרכז בהשתרשות מטבע הלשון "סטארט-אפ ניישן" (Start-up Nation) בטקסטים עיתונאיים, ורואה בו מגרש לפעפוע ולקידום התדמית של ישראל כאומה טכנולוגית וחדשנית "מלמטה-למעלה". משיח מציע חידוש תיאורטי חשוב - הבחנה בין שיווק מלמטה למעלה לבין שיווק מלמעלה למטה, ומראה שהשניים יכולים להתקיים במקביל באופנים שונים לחלוטין.

ההליך השיפוט של שני המאמרים הנוספים החל בידי המיימנות של פרופ' הלל נוסק והסתיים רק לקראת הגיליון הנוכחי. מאמרה של ד"ר ענת פלג, "המלכוד של עיתונאי המשפט בעידן המקוון", מתבסס על ראיונות עומק עם 52 כותבי משפט שנערכו בין השנים 2007-2020. המחקר שופך אור על האתגרים שעומדים בפני הכתבים, אשר נובעים משינויים בשיח הציבורי על אודות העיתונות הממוסדת ומערכת המשפט, ביחד ולחוד, המחלישים את מעמדן של שתי המערכות ותורמים לירידת סמכותה של העיתונות המקצועית.

המאמר של ד"ר אורית יעל "איפה הן הלסביות ההן?: שינויים בייצוגי הלסביות בעיתונות העברית במהלך המאה ה-20" עוסק בדמות הלסבית בתקשורת העברית-ישראלית מימי המנדט ועד תחילת שנות ה-60. יעל מזהה תהליך המתרחש בשני צירים: שינוי בנראות התקשורתית של לסביות, ושינוי בהתייחסות ללסביות - מתפיסתה בתור התנהגות לראייתה בתור זהות.

דוח המחקר של פרופ' עינת לחובר וגב' סופיה חייטין, "עושות ועושים חדשות בישראל בתקופת הקורונה: נשים בחדשות - ממצאי פרויקט ניטור התקשורת הבין-לאומי, 2020" הוא חלק מפרויקט ניטור תקשורת בין-לאומי, הנערך מדי חמש שנים מאז 1995, אשר בוחן את מקומן של נשים בחדשות. ממצאי הדוח מצביעים על המשך המגמה המטרידה של תתייצוג של נשים, כמרואיניות וכעיתונאיות, בכלי התקשורת המרכזיים בעברית ובערבית בישראל.

במדור עיבוד מאמרים לעברית מופיע מאמרו של פרופ' עינת לחובר, ד"ר שוש דוידסון וד"ר אורנית רמתי דביר, "אותנטיות שמרנות כוח: קריאות של נערות ישראליות בדמויותיהן של וונדר וומן והשחקנית גל גדות". המחברות בודקות כיצד נערות ישראליות נושאות ונותנות על רעיונות פמיניסטיים כגון "כוח נשי" (girl power) ו"הצלחה נשית", באמצעות בחינת תגובותיהן לסרט וונדר וומן ולדמותה של הידוענית הישראלית וגיבורת הסרט גל גדות. החוקרות מגיעות למסקנות לגבי חשיבותם של המאפיינים התרבותיים המקומיים ושל ההשתייכות הלאומית במחקרים על יחסן של נערות לידוענים וידועניות.

הגיליון הנוכחי כולל את שתי המסות הראשונות במיזם "מעבר למסגרת". המסה של ד"ר נמרוד ברעם וד"ר מוטי גיגי, "לא גן ולא ג'ונגל: לקראת ניסוח הולם של בעיית יסוד בדמוקרטיה הישראלית", מתדיינת עם מאמרו של ניסים מזרחי "מעבר לגן ולג'ונגל" (2011) על אתגרי הליברליזם בכלל ובישראל בפרט. המסה של ד"ר אסף וינר ומר אייל זילברמן, "סנקציות דיגיטליות: כוחם העולה של שירותי אינטרנט מסחריים כשופטים וכשוטרים בזירה הגאופוליטית", עוסקת בסוגיה האקטואלית סביב המלחמה באוקראינה ודנה בחשיבותו של ערך הניטרליות ברשת ובהשלכות הצפויות של הגבלתו. כולי תקווה שמזימם המסות יעורר דיונים ואפילו ויכוחים, שאותם אפשר להמשיך ולקיים בעמוד הפייסבוק של כתב העת.

במדור סקירת הספרים מצביע פרופ' זוהר קמפף על התרומה הפדגוגית החשובה שבספרה החדש של פרופ' תמר כתריאל, *Defiant Discourse: Speech and Action in Grassroots Activism*, החוקר את שיח ההתרסה של פעילי שלום בישראל נגד הכיבוש. ספר זה, טוען קמפף, חושף בפני הקוראים את התפיסה התרבותית של ישראלים בנוגע לכוחה של השפה ליצור שינוי חברתי ופוליטי.

ד"ר דוד לוין סוקר את ספרם של חננאל רוזנברג ומנחם בלונדהיים **מנותקים: מה קורה כשמאה בני נוער מתעוררים בבוקר ללא הסמארטפון שלהם?** ומבליט את תרומתו של הספר להבנת נקודת המבט של בני הנוער עצמם, תוך התבססות על מחקרי חסך. לוין מדגיש כי מחברי הספר בחרו באתנוגרפיה רפלקטיבית לייצוג קולם האותנטי של "הילידים הסלולריים", תוך ניתוח היבטים הפונקציונליים והסמליים-רגשיים של השימושים שלהם במכשיר הנייד.

סקירתו של פרופ' שאול שנהב את הספר *Semantic Network Analysis in Social Sciences* (בעריכת פרופ' אלעד שגב) מבליטה את חשיבותו של הספר כמדריך תאורטי ומתודולוגי למחקר המתבסס על ניתוח רשתות סמנטיות. לדברי שנהב, הספר מייצג

השקפה מחקרית אחראית, המציעה שימוש בכלים אוטומטיים וממוחשבים לחקר טקסט במדעי החברה, תוך התייחסות ליתרונות השיטה אך גם לנקודות התורפה שלה.

ברצוני להודות לחברי וחברות מערכת **מסגרות מדיה**, לוועד האגודה הישראלית לתקשורת ולמחלקה לתקשורת במכללה האקדמית ספיר על התמיכה והסיוע בניהול כתב העת. תודה מיוחדת לפרופ' לימור שיפמן על הסיוע בעריכת מדור הרשימות לזכרו של אליהוא כ"ץ; לד"ר נועה לביא ולפרופ' אזי לב־און על עריכת המסות ב"מעבר למסגרת"; לד"ר סיגל ברק-ברנדס על העריכה המסורה של מדור סקירות הספרים; לד"ר האמה אבו־קשק על הסיוע בתרגום התקצירים לערבית; ולד"ר מוטי גיגי, ד"ר מתן אהרוני וד"ר רגב נתנוון על הסיוע בהקמה ובניהול האתר והחשבונות של כתב העת ברשתות החברתיות.

כולי תקווה כי הגיליון יעמוד בציפיות של קהילת המחקר וההוראה בתחום התקשורת בארץ, וכי תמצאו בו מידע אקדמי עשיר שיועיל להוראה ויעורר דיונים אקדמיים פוריים.

יובל גוז'נסקי